

İSLAM HUKUKUNA GÖRE TEDAVİ OLMA BAĞLAMINDA TIBBİ ESTETİĞİN ÖLÇÜSÜ

Taha YILMAZ*

Özet

Bu çalışmanın amacı tedavi olma bağlamında tıbbi estetiğin ölçüsünü ve sınırlarını İslam dininin temel nasları çerçevesinde ve İslâm hukukunun genel prensipleri doğrultusunda ortaya koymaktır. Tıp biliminin eski çağlardan beri hem tedavi hem de sanat boyutuyla insanların hayatında fonksiyonel olduğu bilinmektedir. Ancak Müslümanların bu bilimin imkânlarından yararlanırken dini açıdan bunlardan hangi ölçüde yararlanabilecekleri sorunsalı da daima gündemde olmuştur. İslam, din olarak müntesiplerine iki dünya saadetini temin etmek için birtakım ilke ve kurallar vazetmiştir. Bu ilke ve kurallar çerçevesinde hayatını sürdüren Müslümanlar sosyal, iktisadî ve tıp alanıyla ilgili klasik fıkıh döneminde var olmayan birçok problemle karşı karşıya kalmıştır. İslam dini bu problemlere fıkıh usûlü perspektifinden çözümler sunarak bazı ilkeler ortaya koymuştur. Özellikle modern tıp teknolojisi ve yeni tedavi yöntemleri genel olarak din, özel olarak da fıkıh bakımından birtakım problemleri içinde barındırmaktadır. Haram maddelerle tedavi, vücut üzerinde gerçekleştirilen tıbbî müdahaleler, organ, doku ve kan nakli, estetik ameliyat, cinsiyet değişimi, doğumla ilgili yapay /sûni döllenme, kürtaj, doğum kontrolü, genetiğe müdahale, ötenazi gibi birçok problem İslam hukukunu ilgilendiren konulardır. İslam hukuku bu problemlere fetvâ/çözüm üretirken bir taraftan şer'î hüküm diğer taraftan da maslahat-mefsedet, zâruret/kolaylık, umûmü'l-belvâ ve ihtiyacı esas alan bir metot takip etmiştir. Modernist, yeni selefîci, gelenekselci ve akademik yaklaşımlar günümüzde modern tıpla ilgili problemleri değerlendirmektedirler. Çalışmamızda nitel yöntemin metin analizi usulüyle temel dinî naslar şemsiyesi altında aslî ve fer'î delilleri ölçü alarak ve ilk dönem İslam tarihinde meydana gelen tarihsel vakıaları da sosyal değişim ve akıl ölçeğinde analiz ederek, tıp sahasında yaşanan bu yeni gelişmelerin İslam hukuku açısından ne denli meşru olduklarını değerlendirdik. Böylelikle fikhî açıdan bu yeni meselelere çözüm ararken ahlâkî ve hukukî olarak ne gibi prensiplere riayet edilmesi gerektiği hususlarını ve tedavi olma bağlamında tıbbi estetiğin ölçüsünün ne olması gerektiğini ortaya koyduk. Ayrıca tıbbî dair fetva verirken İslam hukukunun takip ettiği temel prensipleri de irdeledik.

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku • Modern Tıp • Tedavi • Estetik • Şer'î Hüküm

* Dr. Öğr. Üyesi., Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Fıkıh, Ardahan, Türkiye | Asst. Prof. Dr., Ardahan University, Faculty of Divinity, Fiqh, Ardahan, Turkey.

✉ tahayilmaz@ardahan.edu.tr • ORCID 0000-0001-9503-3937.

THE MEASURE OF MEDICAL AESTHETICS IN THE CONTEXT OF TREATMENT ACCORDING TO ISLAMIC LAW

Abstract

The aim of this study is to reveal the extent and limits of medical aesthetics in the context of treatment within the framework of the basic texts of the Islamic religion and the general principles of Islamic law. It is known that medical science has been functional in people's lives since ancient times, both in terms of treatment and art. However, while Muslims benefit from the opportunities of this science, the question to what extent they can benefit from them from a religious perspective is always on the agenda. As a religion, Islam has established certain principles and rules to ensure the happiness of two worlds to its followers. Muslims who live their lives within the framework of these principles and rules have faced many problems related to social, economic and medical fields that did not exist in the classical fiqh period. The religion of Islam has presented some principles by offering solutions to these problems from the perspective of fiqh. Especially modern medical technology and new treatment methods pose some problems in terms of religion in general and fiqh in particular. Many problems such as treatment with haram substances, medical interventions on the body, organ, tissue and blood transplantation, plastic surgery, gender change, artificial insemination related to birth, abortion, birth control, genetic intervention, euthanasia are among the issues that concern Islamic law. For this purpose, Islamic law, while giving fatwa to these problems, followed a method based on the Sharia law on the one hand, and the interests-mafsadah, necessity/convenience, umum al-belwa and need on the other hand. Modernist, neo-Salafi, traditionalist and academic approaches evaluate the problems related to modern medicine today. In our study, by using the text analysis method of the qualitative method, by taking primary and secondary evidence under the umbrella of basic religious texts, and also by analyzing the historical events that took place in the early Islamic history on the scale of social change and reason, we examine how legitimate these new developments in the field of medicine are in terms of Islamic law. We evaluated. Thus, while seeking solutions to these new issues from a fiqh perspective, we revealed what moral and legal principles should be followed and what the measure of medical aesthetics should be in the context of treatment. We also examined the basic principles followed by Islamic law when giving fatwas on medicine.

Keywords

Islamic Law • Modern Medicine • Treatment • Aesthetics • Sharia Law

1. Giriş

İnsan hayatının bütününi düzenleyen ve yaşamın tüm alanlarını kapsayarak şekillendiren İslam, onun bedensel ihtiyaçlarının karşılanmasını önemseydiği gibi yine ruhsal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını da önemsemiştir.¹ Bu konuda

makâsîdû'ş- şerîa adında beş temel ilke ortaya koymuştur. Bu ilkelerin bir tanesi de canın ve nefsin korunmasıdır.² Canın ve nefsin korunması için insanın hastalıklardan uzak durması adına birtakım koruyucu

¹ Murat Sülün, *Bütün Boyutlarıyla Din*, (İstanbul: Grafiker Tasarım, 2016), 21.

² Abdülkerim Zeydan, *el-Veciz*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2011), 300.

önlemlere başvurusu gerekir.³ Günümüzde önleyici/koruyucu tıp bu alana hizmet etmektedir.⁴ Yine kişinin hastalandığında tedavi olması da bu meyanda zikredilen hususlar arasındadır.⁵ Zira insan, vücut ve şekil bakımından en güzel şekilde yaratılmıştır. Ayrıca organları arasında çok dengeli bir uyum ve simetri de gözlenmektedir.⁶ Fakat bazen doğuştan getirdiği, bazen de çeşitli sebeplerden dolayı sonradan meydana gelen kusurların olduğu da görülebilmektedir.

İslam dini, insanın sağlığını korumasını istediği gibi hastalandığında da tıp teknolojisi ve tedavi yöntemleri konusunda yaşanan gelişmelerden ve değişikliklerden yararlanmasına olumlu bakmıştır.⁷ Ancak bu gelişmeler insan sağlığı ve yaşamı için olumlu birtakım neticelere sebep olmakla birlikte dinî ve hukukî açıdan bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Zira bu gelişmeler insan, hayvan ve diğer canlılar üzerinde yapılan birtakım çalışmalar ve deneylerle gerçekleşmektedir. Modern hayat ve onun sağladığı imkânlar klasik yaşam biçimini değiştirmektedir. İnsan hayatındaki bu değişikliklere sebep olan unsurların başında görsel ve yazılı medya gelmektedir.⁸ Bu olgu bedensel belli şekil ve kalıpları toplumsal yaşamda insanlara dayatmaktadır. Ayrıca insanların gelir

seviyesinin yükselmesi, insanın kendini daha iyi hissetme arzusu, fiziksel kusur ve eksikliklerini giderme talebi de burada rol oynamaktadır. Bu husus zaruret, ihtiyaç ve maslahat odaklı olan tedavi amaçlı estetik ile güzelleşme kaygısıyla yapılan estetik olgusunu fikhî açıdan değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır. Nitekim bir kısım estetik operasyonlar ihtiyaç ve zaruret temelli olurken bir kısmı ise farklı nedenlerden dolayı yapılmaktadır. Bu bakımdan estetik ameliyatlar zaruri, hâcî, tahsinî ve keyfi, heva-heves, özentî ve modaya uyma arzusu gibi sebeplerle icra edilmeleri açısından çeşitlilik göstermektedir. Tedavi amaçlı veya bozulan bir uzvu aslına döndürmek amacıyla yapılan estetik operasyonlar zarûrî ve hâcî konumunda değerlendirilmiştir.⁹ Sadece güzelleşmek, karşı cinsi aldatmak veya yaşlılığı gizlemek amacıyla yapılanlar ise tahsini sınıfındaki estetik operasyonlar şemsiyesi altında değerlendirilmiştir. Güzelleşme yönü ağır basan estetik operasyonların, daha çok psikolojik ve sosyal sebeplere bağlı olarak yapıldığı da saptanmıştır.¹⁰ Bu şekilde yapılan operasyonlar, insan fitratına müdahale olması, zaruret olmadan beden mahrem yerlerinin açılması ve sağlıkla ilgili riskler oluşturmaları açılarından irdelenmiş ve İslam

³ Ertuğrul Boynukalın, “Makâsîdu’ş-Şerîa”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/423-427.

⁴ Nil Sarı, “Tıp”, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, (İstanbul: TDV Yayınları), 41/101-111.

⁵ Yusuf el-Karadâvî, *İslam’da Helâl ve Haram*, 103.

⁶ et-Tin, 95/4; el-Bakara, 2/30; en-Nahl, 16/8;

⁷ Yunus Apaydın, “İctihâd: Dinin Hayatla Buluşması”, *İslam’a Giriş-Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 81-101.

⁸ Ali Bardakoğlu, *Süslenme, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, (İstanbul:

Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Ansiklopedisi, 1997), 12-13.

⁹ A. Akın, “Estetik Amaçlı Müdahalelere İslâm Dini’nin Bakışı”, *Cihannüma Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2022, 3-30.

¹⁰ Ayhan Okumuş, “Günümüzde Kadınların Estetik Uygulamalara Bakışı Nasıldır? Sanal Estetik Algısı ve Sosyal Medya Reklamlarının Estetik Müdahale Kararı Alırken Etkisi Ne Kadardır?” *Elektronik Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*, 18/2019, 1-7.

hukukçuları tarafından bunların cevazı değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Bu zikredilen gerekçelerden dolayı modern tıp teknolojisinin bazı uygulamaları ve yeni birtakım tedavi yöntemlerinin, genel anlamda din, özel olarak da fıkıh bakımından gözden geçirilmesi gereken meseleler oldukları ortaya konulmuştur.¹¹ Öncelikli olarak tıpla ilgi yaşanan bu güncel problemlerin birçoğunun hükmü, tabii olarak bazı metodolojik yaklaşım farklılıklarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan klasik fıkıhta hükmü olmayan bazı problemlerin yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır. Estetik ve diğer tıbbi müdahalelerde maslahat-mefsedet ölçüğüne başvurulup vurulmayacağı, zarûret ve ihtiyacın neye göre tayin edileceği hususları söz konusu olan problemleri beraberinde getirmiştir.¹² Estetik ise insan bedeni ve duyularıyla ilintili güzelliği, ifade eder.¹³ Estetik operasyon ise; bedeni güzelleştirmek amacıyla onun görünen kısmı üzerinde yapılan işlem ya da vücut organlarıyla ilgili herhangi bir kaybı, bozukluğu veya eksikliği gidermek amacıyla yapılan cerrahi işlem ve ameliyatı ifade eder.¹⁴ Tarihi olarak eski Mısır, Hint ve Afrika kıtasında ve cahiliye döneminde estetik ilmine başvurulduğu belgelerde geçmektedir.¹⁵

Günümüzde ise estetik operasyonları yanında, palyatif sedasyon, kök hücre ve embriyonik kök hücre tedavisi, haram madde ile tedavi, domuz kalp kapağının insan

kalbine takılması, Anne sütünün tedavi ve kozmetik amaçlı kullanılması, aşırı kilolardan kaynaklı vücutta bulunan fazla yağların alınması, kanser hastası çocuklarda kullanılmak üzere saç bağıışı, tedavi amaçlı kullanılan tırnak cilasının abdest ve gusle mani oluşu problemi, ağız ve burun ameliyatı olan bir kimsenin nasıl abdest alacağı, diş dolgusu ve kaplatılması, trombosit verildiğinde abdestin bozulma meselesi, protez göz ve gözden akan iltihabın abdeste mani oluşu, periton diyalizine giren hastanın ve kolostomi ameliyatı geçiren kişinin abdesti, ameliyat, kemoterapi, radyoterapi gibi tedaviler gören kimselerin abdest durumu, orucu bozan ve bozmayan muayene ve tedavi yöntemleri, kadın sağlığı ile ilgili olan âdet ve menopoz dönemlerindeki haller, gebelik ve lohusalık, doğum kontrolü ve kürtaj, tüp bebek ve embriyo, yeni doğan bebeklere yönelik yapılan bazı uygulamalar ve programlar, hekimlik ve etik konusunda yaşanan bazı problemler, beyin ölümü, yaşam desteğinin sonlandırılması, organ nakli ve bağıışı, ötanazi, otopsi, kadavra bağıışı, ameliyatla kesilen azaların defni, DNR gibi ileriye dönük talimatlar, cinsiyet değiştirmek, alternatif veya tamamlayıcı tıp uygulamalarıyla tedavi olmak, hipnoz, dua ve rukye, bioenerji ile tedavi olmak, alzheimer ve zihinsel engellilerin kaybolmaması için sevgi izi adlı dövme uygulaması, hayvanların tıbbi deneylerde kullanılması, estetik amaçlı olarak saç ekme, yüz gerdirme, burun küçültme, kaş aldırma, dudak dolgusu

¹¹ Abdullah Kahraman, “Tedavi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/254.

¹² Mehmet Erdoğan, *İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1990), 4-6.

¹³ Beşir Ayvazoğlu, “İlmü’l-Cemâl” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 20/146-148.

¹⁴ Nevzat Güreli, “Hukuk Açısından Cerrahi Müdahalenin Sınırları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 45/1, 1981, 267-275.

¹⁵ Meryem K. Çiftçi, *Eski Mısır Dininde Tanrı ve Öte Dünya İnancı*, (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 23-25.

yapma, gözaltı torbalarını kaldırma, yaşlılık ile ilgili kırışıklıkları giderme, botoks uygulama, çene düzleştirme, diş seyreltme, bacak düzleştirme, mide küçültme, yağ aldırma, yüz, rahim ve diğer organların nakli, savaş ve yangınlarda zarar gören organları onarma ve daha birçok tıp alanındaki problemler günümüzde fıkıh ilminin okumaları ve problemlere bakışıyla çözüm beklemektedir.¹⁶ Özellikle ilerleyen teknoloji ile beraber insan bedeninde kusur olarak görülen, onun vücut bütünlüğünü bozan ya da işlevini yitiren organlarını yeniden bir denge ve simetriğe oturtmak için yapılan estetiğin ölçütü ve sınırı da bu meyanda önemli bir olgu olmaktadır. Dolayısıyla bu alanda yaşanan problemlere fıkıh ilminin hangi prensipler ile çözüm ürettiği önemli bir konudur.¹⁷ Çalışmada öncelikli olarak bu ilkeler üzerinde durarak fetvâ verirken başvurulmuş ilke ve prensipleri ortaya koymaya çalıştık.

1. İctihadın Gerekliliği İlkesi

İslam hukukunun temel kaynaklarından olan Kur'an ve Sünnet, naslarını içlerinde birer söz ve metin şeklinde barındırmaktadır. Bu dini naslardan hüküm çıkarmanın da birtakım kuralları vardır. Bunun için öncelikli olarak Arapça dilinin kurallarını iyi bilmek gerekir. Çünkü vahiy ürünü olan Kur'an ve onun bir tefsiri halinde tezahür eden Sünnet Arapça olarak nesilden nesle aktarılacak gelmiştir.¹⁸ Bu nasların içinde barındırdıkları anlamları yorumlamak bir ihtiyaçtan ileri gelmektedir. Anlam ve yorum da metnin durumuna göre belirli düzeyde zihni bir gayreti gerektirmektedir.

İslam ilim geleneğinde bu entelektüel çabalar fıkıh ilmi şemsiyesinde değerlendirilmektedir. Fıkıh ilmi de nasların içinde barındırdığı anlamları yorumlama faaliyetidir. Bu faaliyet birinci derecede bilgi ve birikimin yanında belirli ölçüde akıl yürütmeyi de gerektirmektedir.

Müslümanların bireysel ve toplumsal davranışlarının dinle bağlantısının kurulması fıkıhın daha dar ve teknik bir mekanizması olan içtihat vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu çerçevede fıkıh denildiğinde içtihat akla gelmektedir. İctihat müessesesi adeta fıkıh ilminin ana eksenini oluşturmaktadır. İctihat faaliyetinde bulunan kişiye de fakih ve müctehit adı verilmektedir. İctihat faaliyetinde bulunmak için üç temel unsur hayati öneme sahiptir. Birinci derecede naslar ikinci derecede akıl yürütme ve üçüncü derecede ise sosyal gerçeklik/sosyal değişim birbiriyle ilişkilendirilmekte ve içtihat müessesesi de fıkıh donukluktan kurtararak ortaya çıkan problemlere çözümler üretmektedir.¹⁹

Fıkıh bir yönüyle ilahi tebliğe yani Kur'an ve Sünnette yer alan bilgi ve açıklamalara dayanmakta diğer yönüyle de fakihlerin zihni çıkarımlarına, üretim, gözlem ve tecrübelerine bağlıdır. Fakihlerin bu faaliyeti de yaşadıkları toplumun kültür ve geleneklerine, zamanın icraat ve değişimine, coğrafi şartlara göre değişiklik göstermektedir. Günümüzde ise çeşitli nedenlere bağlı olarak dini açıdan birçok problem ortaya çıkmış ve çıkmaya devam etmektedir. İslam dini de yaşamın tüm alanlarını kuşattığı için güncel dini meseleler başlığı altında ibadet hayatından

¹⁶ Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, (Ankara: TDV Yayınları, 2018), 1-4.

¹⁷ Mustafa Baktır, *İslam Hukukunda Zaruret Hali* (İstanbul: Akçağ Yayınları, ty.), 45.

¹⁸ Hayreddin Karaman, *İslam Hukukunda İctihad* (İstanbul: Akademi Yayıncılık, 2002), 23-27.

¹⁹ Abdullah Kahraman, *İslam'da İbadetlerin Değişmezliği* (İstanbul: Akademi Yayıncılık, 2002), 67.

yiyeceklerdeki helal- haramlara, aile hayatından tıbbi tedaviye, ticaret, iş, meslek ve eğlence hayatına kadar hayatın her alanıyla ilgilenmektedir. Bu alanlarda çıkan meseleler her ne kadar birbirinden farklı gözükseler de temelde ortak bir teorik çerçeve ve metodolojiye dayanmaktadır.²⁰ Bu çerçeve ve metodoloji ise fıkıh usulü ve fıkıh ilminin kaide ve kurallarıdır. Klasik fıkıh konuları içinde nüveleri bulunan bu yeni meseleler de içtihat müessesesini gerekli kılmaktadır. Estetik operasyonlar da fikhî açıdan içtihadı zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan umûmü'l-belvâ, ref'u'l-harec (zorluğu giderme), teysîr/kolaylık ve maslahat, içtihat olgusunu da birlikte getirmektedir.²¹

2. Zarûret ve Kolaylaştırma İlkesi

Fıkıh ilminde hükümlerin esnekliğini sağlayan önemli vasıtalarından biri de kolaylaştırma ve zarûret ilkesidir. Yapılan inceleme ve tecrübeler sonucunda bütün toplumsal kurallar gibi din kurallarının da belirli ölçüde zorluk ve meşakkat içermesi tabiidir. Nitekim teklifin özelliği de bunu gerektirmektedir. Fakat teklifte bazı meşakkatler bulunsada asıl olan teklifin yapıldığı muhatabın buna güç yetirebilmesidir. Çünkü kolaylaştırma İslam dininin temel prensipleri arasında yer almaktadır.²² Allah hâkim-i ezeli olmasından dolayı mükellefin güç yetiremeyeceği hükümleri kendisine teklif etmemiştir. Hükümler güçleştikçe kolaylaştırma ilkesi işlettirilmiştir.²³

İslam hukukunun temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerim ve sünnette bu konuyla ilgili birçok nas bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir. “Allah dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır.”²⁴ “Allah size kolaylık ister, zorluk istemez”²⁵, “Allah yükünüzü hafifletmek istiyor, nitekim insan zayıf yaratılmıştır”²⁶. Hz. Peygamber de hadislerinde dinde kolaylaştırma ilkesinden bahsetmiş ve bu ilkeyi bizzat yaşamında uygulamıştır. “Eğer ümmetime meşakkat ve zorluk verecek olmasaydım, onlara devamlı olarak misvak kullanmalarını emrederdim”²⁷ Mecelle-i Ahkâm-ı adliyede de birçok kaide kolaylaştırma ilkesiyle ilgilidir. Bu açıdan yapılan inceleme sonucunda fikhî hükümlerin kolaylık prensibiyle hafiflediğine rastlamak mümkündür.

Kolaylık ilkesiyle ilgili olan ve fıkıh alanında kullanılan bir diğer prensip de zarûrettir. Zarûret yasaklanmış bir şeyin işlenmesini mubâh kılan özür hali olarak tarif edilmektedir. Bu ilke gereği insan zor durumda kaldığı zaman birtakım ruhsatlardan yararlanabilir. Bazen hayati tehlike veya bir uzvun yok olması durumunda haram olan bir şeyi ruhsat ölçüsünde yapabilir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerim'de bulunan şu ayet bunun delilidir: “Şu kadar var ki, kim, gönülden günaha yönelmiş olmaksızın dayanılmaz açlık durumunda çaresiz kalırsa (haram kılınanlardan yiyebilir ve bunlardan istifade edebilir) Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.”²⁸ Zarûret ilkesi İslam âlimleri tarafından “Zarûretler yasakları mübah kılar”²⁹ biçiminde kurallaştırılmıştır. Bu ilke

²⁰ Eyyüp Said Kaya, “Nevâzil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 33/34-35.

²¹ Muhammed Halid Mansûr, *el-Ahkâmü't-Tibbiye*, 188.

²² Ahmet Ekşi, *İslam Tıp Hukuku* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011), 12-15.

²³ el-Bakara, 2/185.

²⁴ el-Hac, 22/78.

²⁵ el-Bakara, 2/185.

²⁶ Nesâi, 4/28.

²⁷ Buhârî, “Cuma”, 8.

²⁸ el-Mâide, 5/3.

²⁹ Mecelle, mad. 22, 32.

gereği haramlık hükmü devam etmekle birlikte haram olan bu şeyler geçici olarak, zarûreten mübah hale gelmektedir. “Zarûretler miktarınca takdir olunur”³⁰ kaidesi gereği olarak da zarûret ortadan kalktığında haramlık vasfı tekrar eski haline döner.

İslam hukukçuları zaruret ve kolaylaştırma ilkesinin gereği olarak fetvada Müslümanların karşılaştıkları günümüz fıkıh problemlerine, “İhtiyaç zarûret menzilesinde tenzîl olunur”³¹ kuralını işleterek zarûret ve maslahat ilkelerini fazlaca işletirmişlerdir. Yeni çıkan fikhî problemlere dair bu ilkeler perspektifinde fıkhu’n-nevâzil, kadâyâ mu’âsıra, kadâyâ mustecedde, mesâil mu’âsıra, fetâvâ mu’âsıra başlıkları altında bu güncel meselelere dair eserler telif etmişlerdir. Bu başlıklar altında ele aldıkları ulaşım araçlarındaki gelişme ve yerleşim merkezlerinin büyümesi; yolculuk mesafesi, namazların birleştirilmesi, uçakta ve otobüste namaz, mîkat yerleri gibi konular yeniden ele alınmıştır.³² Yine çağımızda bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda tıp ve gen teknolojisi, organ, doku, yumurtalık nakli, beyin ölümü, ötenazi, tüp bebek, taşıyıcı annelik, kürtaç, cinsiyet tercihi, kök hücre ve klonlama, estetik operasyonlar sağlık ve zarûret bileşeninde yeniden değerlendirilmiş ve bu konuda ahlak, fitrat ve mekâsîdü’ş-şeriâ bağlamında bir takım fetvalar verilmiştir. İktisat hayatıyla ilgili modern şirket tipleri, bankacılık, yeni para sistemi, kıymetli evrak, faiz, kredi kartı, enflasyon, sigorta, yeni akit türlerinden olan teverruk ve sukûk (eşit değere sahip şâyi hisseli belgeler)

konuları, gıda ürünlerinde koruyucu ve tatlandırıcı, renklendirici ve kıvam artırıcı olarak yeni birçok maddenin kullanımı, sosyal hayatla ilgili sanat, spor ve eğlence faaliyetleri ve daha birçok konuda bu kural ve ilkeler işletirilerek, bireysel ve kurumsal kurullar olarak zarûrât-ı dinîye çerçevesinde dinin ana gayeleri göz önünde bulundurularak, fetvâ siyaseti de gözetilerek “eşyada asl olan mubahlıktır”, “sıkıntı kolaylaştırmayı gerektirir”, “zarar izale olunur” ilkeleri ölçeğinde çözüm yolları sunulmaya çalışılmıştır.

3. Tedavi Olma ve Sağlığı Koruma İlkesi

İslam dini de “Eşyada asıl olan mübahlıktır.” ilkesiyle hayata bakmış ve insanoğluna hizmet eden tüm araçları temel naslarla çelişmediği sürece kabul etmiştir. Tıp alanında yaşanan son gelişmeler de insan hayatına çoğu zaman olumlu yönde hizmet etmektedir.³³ İslam dini bu bakımdan fitratı değiştirmedeği sürece insan sağlığına hizmet eden birçok yeni tedavi yöntemini kabul etmiştir. Nitekim Hz. Peygamber sağlığı iki nimetten biri olarak saymış hastalanıldığında da tedavi olunmasını ümmetinden istemiştir.

İslam dini bir medeniyet mefkûresiyle daima cihana hükmetmiştir. Mekân, imkân ve insan sacayağında insanı incelemiştir. İnsanlar içerisinde ise en önde olanlar peygamberler olmuştur. Sosyal, kültürel, eğitim ve ekonomik alanda insanlık tarihi daima bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. Tıp alanında da tarihi süreçte birçok değişim

³⁰ Mecelle, mad. 22.

³¹ Halit Çalış, “Zaruret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 141-144.

³² Hayreddin Karaman, *İslam Işığında Günün Meseleleri* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2001), 10-13.

³³ Hasan Petek, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk”, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi* (2006), 8/177-239.

ve gelişim yaşanmıştır.³⁴ Bu bağlamda Allah her alanda peygamberlerini örnek olarak gösterdiği gibi yine tıp alanında da peygamberlerin insanlığa sundukları tedavi yöntemlerini örnek olarak göstermiştir.³⁵ Nitekim Hz. İsa'nın mucize olarak anadan doğma körleri ve alaca hastalığına yakalananları iyileştirmesi, ölüleri diriltmesi tıp alanında her müzmin/çaresiz derde ilaç ve tedavi aranacağına işarı olarak delalet etmektedir.³⁶ Çoğu zaman insanoğlu peygamberlerin elinden çıkan mucizelere bakarak birçok icat ve buluşa imza atmıştır. Tedavinin nihai sınırını Allah peygamberlerine nasip etmiş fakat bu yolu da insanoğluna kapatmamıştır. Hz. Peygamber “Tedavi olunuz; zira Allah her hastalık için bir de deva (ilaç ve tedavisini) yaratmıştır; bundan sadece ihtiyarlık müstesnadır.”³⁷ “Her hastalığın bir ilacı vardır, bu ilaç bulunduğu zaman hastalık Allah'ın izniyle iyileşir.”³⁸ buyurmuş ve kendisi de hastalandığında tedavi olmuştur. Bu bakımdan İslâm dininin sağlık ile ilgili görüşü koruyucu ve tedavi edici olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır. Helal ve temiz gıdalarla dengeli beslenme³⁹, bulaşıcı hastalıkların olduğu muhite girmeme⁴⁰, misvak kullanma, el, ağız ve beden temizliğine önem verme⁴¹ gibi ayet ve hadisler sağlığın korunması adına konulan teşvik edici ilkelerdir. Dolayısıyla insan tedavi olmadığında herhangi bir organın

zarar görmesi veya yok olması da caiz değildir.

İslam Hukukuna Göre Tıbbi Estetiğin Ölçüsü

İslam dini, insana seçkin bir konum vermiş, yaratılış gayesinden başlayarak insanın, dünya yaşamından ölüm ve sonrasına, ferdi yaşamından sosyal etkinliklerine, ruh ve duygu dünyasından beden ve şekline kadar yaşamının her safhasıyla ilgilenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de insanın yeryüzüne halife olmak üzere⁴² en güzel şekilde, ölçülü/simetrik ve dengeli/tenasüplü olarak yaratıldığı⁴³ çeşitli nimetler, olanak ve güzelliklerle donatıldığı⁴⁴ ifade edilmiştir.

İnsanı en güzel biçimde var eden Yüce Allah, onun makul ve mutedil biçimde süslenmesine, güzel görünmesine ve sahip olduğu güzelliklerini korumasına izin vermiştir. Kur'an-Kerim'de, iyi ve güzel şeylerin helal, kötü ve çirkin şeylerin ise haram olduğu bildirilmektedir.⁴⁵ Allah (celle celâluhu), “Dek ki: Allah'ın, kulları için yarattığı ziyneti ve temiz rızkı kim haram kılmıştır? De ki: Bunlar, dünya hayatında Müminler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için ayetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz.”⁴⁶ şeklinde buyurmuştur. Yine “Allah'ın izniyle anadan doğma körleri, alaca hastalığına tutulanları iyileştirir ve ölüleri diriltir.”⁴⁷ ayetine de

³⁴ İrfan İnce “Organ Nakli”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/373-375.

³⁵ Hacı Mehmet Günay, “Tıbbi Uygulamalar”, *Günümüz Fıkah Problemleri* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2010), 104-129.

³⁶ “Allah'ın izniyle anadan doğma körleri ve alaca hastalığına yakalananları iyileştirir ve ölüleri diriltir.” Âl-i İmrân, 3/49.

³⁷ Ebû Davûd, “*Tıbb*”, 1.

³⁸ Müslim, “*Selam*”, 69.

³⁹ el-A'râf, 7/31; el-Mü'minun, 23/51

⁴⁰ Buhârî, “*Tıbb*”, 19, 30.

⁴¹ Buhârî, “*Savm*”, 27; Şuarâ, 26/80; Müslim, “*Selam*”, 69.

⁴² el-Bakara, 2/30.

⁴³ et-Tin, 95/4.

⁴⁴ el-Beled, 90/4-8-10; el-Mülk 67/23, en-Nahl, 16/8; el-Hac, 22/65; el-Lokman, 31/20.

⁴⁵ el-Maide, 5/4-5.

⁴⁶ el-A'râf, 7/32.

⁴⁷ Âl-i İmrân, 3/49.

hep irşadi boyutta bakılarak tıbbın tedavi ve sanat boyutu açısından bakılmamıştır. Oysa gelişen teknoloji bakımından tedavisi normalde mümkün olmayan müzmin hastalıkların da tedavi edilmesi gerektiğine de bu ayet delâlet etmektedir. Nitekim medeniyet harikalarının sınırları peygamberlerin mucizeleri tarafından çizildiği de gerçektir. Tıp alanında da Hz. İsa'nın mucesi bu konuda sınırları çizmiştir diyebiliriz. Günümüzde otonom olarak kabul edilen birçok hastalık ve hasta, tedavi olmayı beklemektedir. Hadiste zikredilen İsrailoğulları arasında biri ala tenli/abraş, biri kel, biri de kör olan üç kişiden söz edilmektedir. Allah, bu üç kişiye imtihan amaçlı melek göndererek dua etmelerini istemiş ve dualarının sonucunda isteklerinin kabul edileceğini vurgulamıştı. Bu üç kişi müptela oldukları bu hastalıklardan kurtulmayı istemişlerdi.⁴⁸ Hadis kaynaklarında geçen bu üç hastalığın sahibi, hastalıklarından dolayı toplumsal alandan çekilerek yalnızlaştıklarından da söz edilmektedir. Burada hastalıkların normal hayatlarının sürdürmesinde bir sakıncasının olmadığı fakat estetik açıdan diğer insanların bu kişilerden uzaklaştığı algısını da gündeme getirmektedir. İnsan psikolojisinin düzgün olması da sağlık açısından önemlidir. Bu hastalıkların tedavisi günümüzde estetik operasyonlar şeklinde yapılmaktadır. Dolayısıyla estetik operasyonların yapılması kimi için keyfilik olurken, kimi insanlar için birer hayati duruma dönüşmektedir. Güzel görünme isteği her insanda mevcuttur. Nitekim bu konuda Hz. Peygamber de güzel giyinme hakkında kendisine yöneltilen bir soru üzerine “Allah güzeldir. Güzelliği

sever.”⁴⁹, Allah, kuluna verdiği nimeti onun üzerinde görmek ister”⁵⁰ biçiminde cevap vermiştir. Bu hadisleriyle İslam toplumunda örnek olan Hz. Peygamber'in kedisi de hayatta olduğu sürece temiz ve düzenli olmuş, sade ve güzel giyinmeyi, güzel koku sürmeyi teşvik etmiştir.

İslam dininin insana bakışı bu şekilde olmakla birlikte, onun doğuştan getirdiği özellik ve şeklini değiştirme arzu ve isteğine hoş bakmamıştır. Fıtratı değiştirme olgusuyla yapılan her türlü estetik ve tıbbî müdahaleyi yasaklamıştır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim “Onları mutlaka saptıracağım. Kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler. Allah'ı bırakıp da şeytanı dost edinenler elbette apaçık bir ziyandadır.”⁵¹ buyurmuş fıtratı değiştirmek amacıyla yapılan bütün faaliyetlerin şeytanın birer desise ve oyunu olduğunu ifade etmiştir. İnsanoğlunun şeytanî bir saik ile kuruntuya kapılmaması en güzel boyanın Allah'ın olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca normal bir yaşam süren ve hem cinsleriyle aynı kaderi paylaşan kimselerin daha genç ve güzel görünme olgusuna ise İslam dini bir sınır çizerek imtihan dünyasında olduğunu vurgulamıştır. “Biz kime çok ömür verirsek, onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz. Hiç düşünmezler mi?”⁵² Bu ayetin vurguladığı husus, kişi kuvvetliyen güçsüz, genç iken yaşlı olur olgusudur. Kişinin doğal yaşamda kendi kaderinin kendisine çizdiği şekilsel hatları hiçbir gerekçesi yok iken değiştirilmesi keyfiliği de beraberinde getirmektedir. İslam hukukçuları estetik operasyonlarında keyfiliği bir gerekçe olarak kabul

⁴⁸ Buhârî, “Enbiyâ”, 51; Müslim, “Zühd”, 10.

⁴⁹ Müslim, “İman”, 41.

⁵⁰ el- Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003), 3/385.

⁵¹ en-Nisa, 4/49.

⁵² Yâsîn, 68.

etmemişlerdir. İnsandaki bu isteğini ayetteki fitratı değiştirme çerçevesinde kabul etmişlerdir.⁵³

Bu naslar ışığında estetik ameliyatlara bakıldığında, genelde daha güzel görünmek, dikkat çekmek ya da yaşlılık belirtilerini yok etmek için, bazen de tedavi amaçlı yapılmaktadır. Tedavi amaçlı olan estetik ameliyatların tıbbın sanat yönünü teşkil ettiği, İslam tarihi kaynaklarında geçmektedir. Çünkü böyle bir tıbbî operasyon, canın korunması için zaruri olarak görülmüştür. Buradaki zaruret hali ise, her ne kadar kişiyi dini yasakları çiğnemekle karşı karşıya bırakma durumu oluştursa da ancak bu şekilde savuşturulan özür vaziyetidir.⁵⁴ Nitekim asr-ı saadette külâb savaşında yaralanan Arfece b. Es'ad⁵⁵, adındaki bir sahabenin burnu yaralanmış, sonrasında ona gümüşten veya bakırdan bir burun yapılmıştı, bu gümüş veya bakırdan yapılan burun koku yapınca Hz. Peygamber'e durum haber verilmiş ve Hz. Peygamber altından burun yapılmasına izin vermişti.⁵⁶ Bu tarihi örnekte görüldüğü gibi tıbbın sadece tedavi fonksiyonunun olmadığı ayrıca sanat gibi bir rol oynadığı da görülmektedir. Tedavi amaçlı olan estetiğe izin vermesine rağmen Hz. Peygamber fitratı bozma ve karşı tarafı aldatmaya yönelik olan, hukukî karışıklığa yol açan estetik operasyonları da yasaklamıştır. Bu konuda "Güzelleşmek amacıyla dövme yapan ve yaptırana, tüylerini yolduranlara, dişlerini seyreltip yaratılışını değiştirene Allah lanet etsin buyurmuştur."⁵⁷

Hâciyyât olan, yani insanların hayatlarını kolaylık içinde ve sıkıntıya düşmeden devam ettirebilmesi için ihtiyaç duydukları düzenlemeler de "zaruretlar miktarınca takdir olunur" kaidesiyle uygun görülmüştür. Mesela, doğuştan üst dudağının yarık, parmak sayısının fazla olması ve dişlerinin birbirine geçme gibi durumlarda ise estetik operasyon vasıtasıyla bu azalarını düzeltmelerine İslam hukuku kaynakları çerçevesinde âlimler cevaz vermiştir. Burada psikolojik sıkıntıların oluşma ihtimaliyle birlikte yaşamını devam ettirmede zorluk ihtimali de vardır. Dolayısıyla yapılan ameliyat bunu gidermek için yapılmaktadır. Yine yüzde, insana eza veren kılların alınmasına Hz. Aişe izin vermiştir.⁵⁸ Tüm bunlar estetik ameliyatın sınırlarının neler olduğunu göstermektedir. Ancak güzelleşme yönü ağır basan estetik operasyonlar ise caiz görülmemiştir. Tahsiniyat kavramı bağlamında gündeme alınıp tartışılrsa da bu estetik ameliyatlar selim fitrat sahibi kimseler tarafından tahsiniyat kavramı çerçevesinde değerlendirilmeyecekleri vurgulanmıştır. Bu kapsamda botoks, burun küçültme, vücut kıllarını aldırma ve saç ekimi bazı ulemaca psikolojik ve ruhi dengesizliklerin yaşanmaması açısından caiz görenler olsa da caiz olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Fakat hastalık sebebiyle saçları dökülen, bir kaza sonucu burun, kulak ve göz gibi organlarını kaybedenler veya vücudunda doğuştan ya da sonradan meydana gelen şekil bozuklukları bulunan kimselerin estetik

⁵³ Murad Râyik Reşîd, *Ameliyâtü Tecmîli'l-Vech*, (Nablus: Câmî'atü'n-Necâhi'l-Vataniyye, ts.) 8.

⁵⁴ Halit Çalış, "Zaruret", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/141.

⁵⁵ Abdullah Aydın, "Arfece b. Es'ad" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/354.

⁵⁶ Tirmizî, "Libas", 30, 31.

⁵⁷ Buhârî, "Libas", 82.

⁵⁸ Ebûbekr Abdürrezâk b. Hemâm b. Nâfi' el-Abdürrezzâk, *el-Musannef*, (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmi, 1403), 3/146.

ameliyatları tedavi amacıyla caiz görülmüştür.

Estetik operasyonları zikredilen naslar ışığında ele alındığında ortaya çıkan bir diğer husus da bir kimse için zaruri olan operasyonun diğer bir kişi için kefi olma durumudur. Mesela soğuk bir bölgede saçları olmayan bir kişinin bu durumundan olumsuz olarak etkilenmemesi, hastalanmaması ancak belli giyecekleri giymesi ile mümkündür. Aşırı soğuk ve sıcak bir coğrafi bölgede yaşamayan bir kişinin böyle bir duruma her zaman maruz kalması söz konusu değildir. Yine aşırı kilolu birinin artık hastalık derecesindeki bu halinin düzeltilmesi de keyfiligi değil de tedavi olma olgusunu gündeme getirmektedir.⁵⁹ Yaşlılık halindeki estetik operasyonlar bu ihtiyaçtan ileri gelebilir. Dini hassasiyeti olan bir doktorun önermesiyle kişilerin hayatlarını yaşanır kılmak için tıbbın bu yönünden yararlanmaları toplumsal kanıtlanabilir maslahata uygun görülmektedir. Fakat genç olan insanların daha güzel olma gayesi ile bu estetik operasyonları yapmaları keyfilik olarak görülmekte ve İslam dinin perspektifine uygun düşmemektedir. Görüldüğü gibi estetik operasyonu bir kimse için zorunlu bir durum iken diğer bir kişi için keyfi olabilmektedir.⁶⁰ Bu durumda dinî, ahlakî ve fikhî helallik kaygısı önemli bir olgu olmaktadır. Fetva ile takva, ahlak ile hukuk, estetik operasyonlarının sınırlarını çizmede insana bir pencere açmaktadır. Nitekim İslam hukukunun insana çizdiği perspektif de bu doğrultudadır.

Sonuç

İslam dini varlık içerisinde insanı öncelemiştir. Onun için bütün varlığı onun emrine vermiş ve onu halife-i arz kılarak teklifle mükellef kılmıştır. Bu bakımdan da insan hayatına hizmet edecek tüm imkânlar kıymetlidir. Günümüzde insanoğlu nimet ve külfet dengesi bağlamında birçok yeni problemle karşılaşmıştır. Dünya adeta bir köy haline gelmiş, insan da bu hızlı değişim ve gelişim rüzgârından etkilenmiştir. Sosyal, ekonomik ve kültürel olarak birçok yeni imkân ve fırsatla buluşmuştur. Bu teknolojik imkânlar tıp alanında kendini daha fazla göstermiştir. Tıbbın tedavi yönü olduğu kadar estetik ve sanat boyutu da vardır. Bu perspektiften baktığımızda klasik fıkıh konuları içerisinde bulunmayan birçok tıbbi konu günümüzde fıkıh alanında meşru olup olmama konusunda fetva beklemektedir. Fıkıh usûlü ve fıkıh kuralları çerçevesinde Müslüman âlimler bu yeni problemleri ele alarak içtihat müessesesi içerisinde zaruret ve kolaylaştırma ilkeleri ile fetva vermişlerdir. Fetvada ahlakiliği ve fitrata uygunluğu esas alarak ruhsatlar boyutunda bu yeni konulara birtakım çözümler üretmişlerdir. Bu amaçla vahyi esas olarak akıl ve sosyal değişim şemsiyesi altında ilcaat-ı zamana uygun olarak fetvalar vermişlerdir. Makâsıdû's-şeriâ ve zarurat-ı diniyye ile çelişmemek kastıyla heva ve hevesten uzak günümüz tıp dünyasında oluşan sorulara cevap verecek birtakım ilkeler vazetmişlerdir. Zarurat, haciyat ve tahsiniyat prensipleriyle meselelere yaklaşmış, ahlak ve dinî naslar bağlamında bütün İslam fıkıh mirasını kullanarak asrımızda meydana gelen ve yeni fıkıh problemlerinden olan organ, doku, gen

⁵⁹ Begümşen Ergenekon, *Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri-Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme* (Ankara, Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006), 165-166.

⁶⁰ Şenkîti, *Ahkâmü'l-Cerâhiyyeti't-Tıbbiye ve'l-âsâru'l-müterettibetü aleyhâ*, (Cidde: Mektebetü's-Sahâbe, 1994), 102, 194.

ve yumurtalıkların nakli, beyin ölümü, ötenazi, tüp bebek, taşıyıcı annelik, kürtaj, cinsiyet tercihi, kök hücre, klonlanma ve estetik ameliyat konularında fetvalar vermişlerdir. İslam hukuku dini ve ahlaki birtakım ilkeler koymuş, bu çerçevede fitrat ve nesli bozmayacak, dünyada bozgunculuk çıkarmayacak tıp alanındaki her türlü gelişmeyi desteklemiştir. Tıp konusunda oldukça fazla fikhî sorun vardır. Bu problemlerin başında haram maddeyle tedavi, otopsi, organ nakli, estetik cerrahi müdahale ve suni döllenme gibi çokça başvurulmuş tıbbi uygulamalar gelmektedir. Günümüzde içtihat makamında olan yetkililer bu sorunlara dile getirdiğimiz prensipler çerçevesinde cevap bulmaya devam etmektedir. Bu minvalde İslam alimleri, salim fitratı bozmamak, yapılmasında bir yarar, yapılmamasında bir zarar, hile, aldatma veya karşı cinse benzememe, hukukî karışıklığa ve yanlış anlaşmaya sebep vermemek kaydıyla cerrahi ve estetik operasyonların vücuda yapılabileceğini ifade etmektedirler.

Bu bağlamda İslam hukukuna göre tedavi olma olgusu ile birlikte tıbbi estetiğin ölçüsü, zaruret, tedavi olma ve tıbbın sanat boyutuyla ele alınması gerektiği görüşündeyiz. Nitekim şekilsel olarak otonom hastalıklar arasında sayılan ve insan psikolojisini etkileyerek onun yaşamsal alandaki hayatını çok zor durumda bırakan görseelliği etkileyen fiziki bozukluklar hususunda İslamî naslar, estetik operasyonlarına gelişen teknoloji çerçevesinde bir pencere açmaktadır. Kur'ân'da zikredilen Hz. İsa'nın mucizesi yine hadiste geçen müzmin hastalıklardan dolayı tedavi olma çare ve yollarının aranması bu olguyu güçlendirmektedir. Dolayısıyla estetik operasyonlarının ölçüsü keyfilik, fitratı değiştirme ve sadece dünyevî

gayeler perspektifinden değil de zaruret, tedavi olma, kanıtlanabilir toplumsal maslahat, hukukî maddi gerçek ve içtihat edilecek alan perspektifinde takva, fetva, ahlak ve hukuk ölçüğünde belirlenmesi makâsdu's-şerîa açısından daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Ancak insanın fiziksel ve bilişsel yeteneklerinin artırılması hedeflenerek yaşlanmama ve hastalanmama gibi sırf dünyevî/seküler kaygılarla ortaya atılan trans hümanizm ve anti-aging fikri bu bağlamda İslam naslarıyla uygun düşmemektedir. Dolayısıyla kadere meydan okuma gayesiyle yapılan tüm estetik operasyonları İslam'da tedavi olma perspektifinin dışında kalmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akın, Yücel. “Estetik Amaçlı Müdahalelere İslâm Dini’nin Bakışı”. Cihannüma Sosyal Bilimler Akademi Dergisi. 2022, 3-30.
- Apaydın, Yunus. “İctihâd: Dinin Hayatla Buluşması”. İslam’a Giriş-Ana Konulara Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Aydınlı, Abdullah. “Arfece b. Es’ad”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. İstanbul: TDV Yayınları, 1991, 3/354.
- Baktır, Mustafa. İslam Hukukunda Zaruret Hali. İstanbul: Akçağ Yayınları, ty.
- Bardakoğlu, Ali. Süslenme, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Ansiklopedisi, 1997, 12-13.
- Boynukalın, Ertuğrul. “Makâsıdü’ş-Şerîa”. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. (27/423-427). Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Çalış, Halit. “Zaruret”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (141-144) İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Çiftçi, Meryem K. Eski Mısır Dininde Tanrı ve Öte Dünya İnancı. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, 23-25.
- Din İşleri Yüksek Kurulu, Fetvalar, Ankara: TDV Yayınları, 2018, 1-4.
- Ebübekr Abdürrezâk b. Hemâm b. Nâfi’ el-Abdürrezzâk, el-Musannef, Beyrut: Mektebetü’l-İslâmi, 1403, 3/146.
- Ekşi, Ahmet. İslam Tıp Hukuku. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2011.
- el-Karadâvî, Yusuf. İslam’da Helâl ve Haram. İstanbul, Nida Yayınları, 2021, 13.
- Erdoğan, Mehmet. İslam Hukukunda Ahkâmın Değişmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1990.
- Ergenekon, Begümşen Estetik Cerrahiye Başvurmanın Kültüre Bağlı Nedenleri-Kendi İstekleriyle Ameliyat Olan Bireyler Üzerine Sosyal Antropolojik İnceleme. Ankara: Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006, 165-166.
- Günay, Hacı Mehmet. “Tıbbî Uygulamalar”. Günümüz Fıkıh Problemleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2010.

- Gürelli, Nevzat. Hukuk Açısından Cerrahi Müdahalenin Sınırları. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 45/1, 1981, 267-275.
- İnce İrfan. “Organ Nakli”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (33/373-375) İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Kahraman, Abdullah. “Tedavi”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul: TDV Yayınları, 2011, 40/254.
- Kahraman, Abdullah. İslam’da İbadetlerin Değişmezliği. İstanbul: Akademi Yayıncılık, 2002.
- Karaman, Hayreddin. İslam Hukukunda İctihad. İstanbul: Akademi Yayıncılık, 2002.
- Karaman, Hayreddin. İslam Işığında Günün Meseleleri. İstanbul: İz Yayıncılık, 2001.
- Kaya, Eyyüp Said. “Nevâzil”. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (33/34-35). Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Komisyon. Tıp ve Sağlıkla İlgili Fetvalar. Ankara: DİB Yayınları, 2020.
- Murad Râyik Reşîd, Ameliyâtü Tecmîlî’l-Vech. Nablus: Câmî’atü’n-Necâhi’l-Vataniyye, ts.
- Okumuş, Ayhan. “Günümüzde Kadınların Estetik Uygulamalara Bakışı Nasıldır? Sanal Estetik Algısı ve Sosyal Medya Reklamlarının Estetik Müdahale Kararı Alırken Etkisi Ne Kadardır?” Elektronik Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi. 18/2019, 1-7.
- Petek, Hasan. “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk”. Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi (2006), 8/177-239.
- Sarı, Nil. “Tıp”, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. İstanbul: TDV Yayınları, 41/101-111.
- Sülün, Murat. Bütün Boyutlarıyla Din. İstanbul: Grafiker Tasarım, 2016
- Şenkîti, Ahkâmü’l-Cerâhiyyeti’t-Tıbbiye ve’l-âsâru’l-müterettibetü aleyhâ. Cidde: Mektebetü’s-Sahâbe, 1994, 102, 194.
- Zeydan, Abdülkerim. el-Veciz. Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 2011.